

Om Forbedringen af Arbejdernes Kaar ved selvhjælpende Foreninger navnlig Husholdningsforeninger.

Foredrag, holdt i det kgl. Landhusholdningssekskab d. 18de Januar 1871,
af B. S. B. Faber, Bogholder i Privatbanken.

Se vi hen til de forskjellige Stater i Europa, hvad enten det er en Stormagt eller en mindre Stat, hvad enten de regjeres under den ene eller anden Form, vil man bemærke, at Arbejderspørgsmaalet hos dem alle indtager en fremragende Plads. Søge vi efter Aarsagen til, at man i Lande med saa forskjellige Udviklingsformer kan have en saa betydelig Sag fælles, da ligger det ligesvem i ethvert Samfunds naturlige Udvikling.

Hvor nemlig et Antal Individider forene sig om at danne et Samfund, der vil inden kort Tid indtræde en Forstjæl imellem Individiderne indbyrdes. Nogle ville ved Flid og Udholdenhed snart erhverve sig saa meget, at de have mere end til de daglige Fornødenheder; de kunne altsaa anvende deres Mer-Indtægt til at erhverve sig Livets Behageligheder, som vi kalde Luxus. I Modsatning hertil er der Andre, der ved forskjellige Omstændigheder ikke kunne erhverve sig det Nødvendige til Livets Ophold og derfor maa ty til Andres Hjælp. Endelig findes en tredie Klasse, der vel har det aldeles Nødvendige til at leve for, men som ved indtrædende Arbejdsløshed,

Dyr tid, Sygdom, Tilfældekommen strax er ude af Stand til at ernære sig og Sine; denne Klasse Individider kalder man „den ubemidlede Klasse“ eller med eet Ord „Arbejderen“, og det er om ham, at Arbejderspørgsmaalet drejer sig. Det gjælder for Samfundet at lære Arbejderen, hvorledes han kan hæve sig saavel i materiel, som i aandelig Retning. Det er ikke alene Samfundets Pligt, men i dets velforstaaede Interessse i Tide at virke hen i den Retning; thi skeer det ikke, men lader man Forholdene udvikle sig af sig selv, da vil der komme en Tid, hvor Samfundets bemidlede Klasser haardt maa bøde for Fortidens Kortsynethed.

At løse Spørgsmaalet ved en enkelt nok saa kraftig Anstrængelse er selvsølgelig umuligt, thi et Onde, der er medfødt, lader sig ikke bekjæmpe paa denne Maade. Løsningen maa ske paa samme Maade som Udviklingen, nemlig efterhaanden. Kaste vi nu Blikket paa Udlandet for at se, hvad der er foregaaet i Retning af Arbejderspørgsmaalet, da vil man lægge Mærke til, at i de sidste 20—30 Aar have navnlig 2de samvirkende Principer gjort sig gjældende, nemlig Selvhjælpsprincipet og Foreningsprincipet (Samarbejde).

Man har et træffende Billede af disse 2 Principers Sammensmeltning i en Fortælling om en Fader, der vilde forklare sine Sønner disse Begreber, men ej formaaede at gjøre det med Ord. Han tog derfor en Del Stofke, knyttede dem fast sammen med et stærkt Baand, og lagde Bunttet for Sønnenne, idet han sagde: Se her! Det er Selvhjælp og Samarbejde. Den enkelte Stok lader sig let bryde; ligeledes gaaer det den enkelte Arbejder; alene kan han ikke modstaa Tidernes Tryk, men ved at forene sig med sine Fige, kunne deres smaa Midler samlede ved en hensigtsmæssig Samarbejden virke og udrette det Samme, som den store Kapital i den enkelte Mand's Haand. Arbejderens fælles Midler, hvad enten det nu er personlig Arbejdskraft eller kontante Penge, vil her udgjøre en Magt, der, sammenknyttede ligesom Stokkene ved et fast Baand, ikke let vil kunne brydes. Disse 2 Principer „Selvhjælp og Sam-

arbejde" ere imidlertid langt fra optraadte paa samme Maade i de forskjellige Lande; tvertimod have de formet sig efter hvert Folks Ejendommeligheder og Forhold, hvorfor man ogsaa for Tysklands, Frankrigs og Englands Vedkommende kan betegne hvert Land som Hjemstedet for de selvhjælpende Foreninger, som vi kalde Forstuds- eller Kreditforeninger, Produktionsforeninger og Husholdningsforeninger.

Kreditforeningernes Opkomst og Udvikling i Tyskland skyldes navnlig den preussiske Kreditsdommer Herman Schulze fra Delitzsch. Han havde længe haft Opmærksomheden henvendt paa de uheldige Forhold, hvorunder de mindre Industri-drivende levede. Den store Industri havde endnu ikke i Aarene Fyrrethve taget det Opsving i Tyskland, som nu. Endnu arbejdede ved Siden af den en dygtig Haandværksstand, som vel havde vanskeligt ved at konkurrere med større Etablissementer, men dog vidste at opretholde sig ved stadig Anstrængelse. Saa længe Forholdene vare gunstige, gik alt godt, men da der indtraf Stilhed i Handelsforholdene, følte denne Stand sig haardest trykket.

Bank- og Kreditforholdene have ikke udviklet sig i samme Grad som Industrien, og kun med den yderste Anstrængelse og ved de største pekuniære Opofrelser kunde den mindre Haandværker skaffe sig den fornødne Kredit, der var et Livsspørgsmaal for ham. I 1848 stiftedes i Berlin nogle Laanekasser, hvis Kapital tildels blev tilvejebragt ved frivillige Bidrag. Formaalet var at støtte den ubemidlede Klasse. Udlaanene skete derfor ikke med den tilbørlige Forsigtighed, og Følgerne viste sig ogsaa snart ved at Pengene gik tabte. Samtidig hermed indtraf den Begivenhed i det preussiske Deputeringskammer, i hvilket Schulze-Delitzsch havde Plads, at Kongen med Magt vilde sprænge Forsamlingen, der til Gjengjæld nægtede Regjeringen Tilladelse til at udskrive Skat. Som en Følge heraf blev S=D. tilligemed 41 andre Deputerede gjort til Gjenstand for Anklage. Han blev stillet for Retten, men Resultatet var en fuldstændig Frifindelse. S=D. var sin egen

Sagfører og gjorde Indtryk ved sin glimrende Forsvarstale. Denne Begivenhed foranledigede ham til at udtræde af Stats-tjenesten og ganske hellige sig til den Sag, han alt længe havde arbejdet for. I Marts 1850 stiftede han en Kreditforening for Haandværkere i Delitzsch. Hovedtrækkene i denne vare: Medlemmerne forene sig for ved smaa ugentlige eller maanedlige Indstud at samle en Kapital, der tillige med de Beløb, de kunne erholde som Laan imod Medlemmernes gjensidige Garanti, skulle benyttes til Udlaan blandt Medlemmerne. Udbyttet tilskrives Medlemmerne i Forhold til deres Indstud. Hvor trykket Haandværkeren var, sees bedst af denne Forenings Udbytte, der første Gang blev tilskrevet Medlemmerne med $33\frac{1}{2}$ pCt.; senere gik det ned til 20, 15, 11, 9, 8 og 7 pCt. S=D. blev imidlertid ikke staaende herved. Vejen til at afhjælpe den første og største Trang var vel viist, men Haandværkeren saanedu endnu en væsentlig Rettelse, nemlig billigt Indkjøb af sit Raamateriale. Til Opnaaelsen af dette Djemed oprettede han ligeledes i Delitzsch en Raastoffsforening for Skomagerne. Formaålet var ved forenede Kræfter at danne en Kapital, for dermed at gjøre større Indkjøb af Læder. Prisen paa Materialet blev bestemt til at være lige med Dagens Priser; hvorimod Udbyttet ikke blev fordelt i Forhold til Medlemmernes Indstud, men i Forhold til deres Indkjøb. Det er en Selvfølge, at Kapitalen først og fremmest blev tilskrevet en passende Rente. Virkningen af denne Forening viste sig snart, idet Skomagerne i de nærliggende Byer ikke kunde konkurrere med dem i Delitzsch, og nødsagedes til at danne lignende Foreninger. Samtidig med disse praktiske Forsøg, der ogsaa gik ud paa Dannelsen af Magasinformeringer o. f. a., søgte S=D. at staffe sine Anstuelser Indgang i større Kredse. For at faa et Midtpunkt, hvor Alle kunde søge hen, erholdt han Tildelse til i et Industriblad at benytte et vist Antal Spalter, indtil han efter en halv Snes Aars Forløb saa sig i Stand til at grundlægge et eget Blad, der alene omfatter alt, hvad der vedrører de paa Selvhjælp grundede Foreninger. Efter-

haanden tiltog disse Foreninger saaledes i Antal, at det gav Stødet til, at de forskjellige Bestyrelser i 1859 traadte sammen og dannede en Centralforening med S=D. som Bestyrer. Den inddelte Tyskland i Kredse, hvis Foreninger afholde særskilte Møder; endvidere besluttede man at afholde aarlige Fællesmøder. Af Statutterne skulle vi navnlig fremhæve tvende Bestemmelser, for at vise at denne Centralisation ikke gjør det mindste Indgreb i hver enkelt Forenings Selvstændighed, men kun tjener til at støtte og vejlede Foreningerne i enhver Henseende. Den ene Bestemmelse er: at enhver Resolution, der vedtages paa Møderne, kun er at betragte som Raad og Vejledning, og det overlades ganske til Foreningerne, hvorvidt de ville følge dem eller ikke. Den anden Bestemmelse er: at saafremt der vedtages yderligere Pengebidrag fra Foreningerne, udfordres udtrykkelig hver enkelt Forenings Samtykke, forinden Beløbene afkræves.

Den af Centralforeningen udgivne Beretning for 1869 udviser, at Antallet af

Kreditforeninger var	1750
Husholdningsforeninger	627
Raastofs-, Magasin-, Produktionsforeninger o. s. v.	267
	tilsammen 2644

De forskjellige Kredsinddelinger beløbe sig til 27. S=D. har til Støtte for de forskjellige Foreninger virket for Dannelsen af en Centralbank i Berlin, der allerede har udvidet sin Virksomhed i det Omfang, at en selvstændig Filial er dannet i Frankfurt a. M. Af Beretningen fremgaaer endvidere, at 735 Foreninger med 304,772 Medlemmer have indsendt deres Aarsregnskaber, der vise, at Medlemsformuen og Reservecfondene udgjorde 13,253,602 pr. Th. *).

Modstanderne af de Schulze-Delelschste Foreninger søge nu at nedsætte deres Betydning ved at paasta, at Resultaterne ikke ere det, man vil gjøre dem til, idet man kun benytter de

*) 1 preussisk Thaler = 8 & dansk.

samlende Summer, for at slaa om sig med store Tal, hvorimod man, ved at dividere de forskjellige Talstørrelser i hinanden, vil faa et Resultat, der i Virkeligheden har liden Betydning. Naar vi nu t. Ex. dividere ovennævnte Medlemsantal med Medlemmernes Tilgodehavende, da vil Gjennemsnitsbeløbet pr. Medlem blive omtr. $43\frac{1}{2}$ pr. Tdl. eller 58 Rd. dansk. Dette Beløb er ganske vist ikke stort; men hvorledes er dette Beløb kommen Medlemmet tilgode? Ved smaa ugentlige Bidrag, der ere blevene forøgede ved Tilskrivning af Foreningens Udbytte, har han naaet ovennævnte Beløb. Man kan vel nok med Sandhed i Almindelighed paaftaa, at var et Medlem ikke gaaet ind i nogen Forening, havde han ikke ugentlig lagt sit lille Indstud tilside for at have en Sparestilling. Ved Foreningen er han bleven tvungen dertil og har i Udbyttet faaet en Fortjeneste, han ellers aldrig vilde have erholdt. De 58 Rd. dansk, som Medlemmet ejer, er altsaa en Sum, som man kan sige, at han har fundet, og Beløbet, hvor lidet det end er, er og bliver en Forøgelse af Medlemmets Formue og lærer ham at spare. Mange ville nu maaske sige her: vi indrømme Rigtigheden heraf, men hvor langt kommer saa en Mand i vore Tider med 58 Rd.? Svaret herpaa ligger temmelig nær; en enkelt Mand med 58 Rd. kommer ganske vist ikke langt, men derfor forene sig flere Mænd med hver 58 Rd., og det gjør en samlet Sum af mange Mill. Rd., og disse Millioner er en Magt, hvad vistnok Enhver vil erkjende.

Der er desuden en anden Side af Sagen, som Modstanderne ganske overse, thi de kunne ikke fatte, at en Forening, der befatter sig med materielle Sager, tillige kan have et aandeligt Formaal. Det aandelige Formaal ved disse Foreninger er, at styrke Medlemmets Selvtillid, lade ham føle, at han, ved ret at slutte sig sammen med Andre, efterhaanden kan forbedre saavel sin materielle som aandelige Velvære. Det maa vistnok være klart for Enhver, der vil se paa S=D.'s Foreninger med et uhibdet Blik, at en Haandværker, der ved disse Foreninger kan faa sin Driftskapital og sine Varer bil-

ligere end tidligere, og derved forøge sine Indtægter, og efterhaanden gjøre sig fri for al Kredit og blive uafhængig af Andre, at han vil blive en ganske anden Mand end den, der altid maa bede om Penge og Kredit, og endda betale ublu Kenter og Priser. Det kommer altsaa ikke an paa, om Gjennemsnitsbeløbet af Medlemsformuen er noget større eller mindre, hvad Modstanderne gjerne ville fremhæve, men det, man skal fremdrage, og det, man skal dømme efter, det er den moralske Vælbære, Selvtilliden, der indvindes af Medlemmet, og som hæver ham i eget og Andres Omdømme, og som lader det staa klart for ham, at han med sine faa Skillingen kan gjøre det Samme, som den bedre Stillede, naar han blot slutter sig sammen med Ligestillede.

Hvad man endvidere maa fremhæve ved disse Foreninger, er deres Organisation (Centralisation), og det er navnlig denne i Forbindelse med en god Central-Styrelse, der har skaffet Foreningerne deres store Udvikling og Betydning saavel i moralsk som i materiel Henseende.

Uagtet der har været Tab, undertiden meget store, har det dog aldrig svækket Sagens gode Fremgang; selv Krigen imellem Østerrig og Preussen, der bragte manganen en Forening i alvorlig Knibe, da Medlemmerne ved Indfaldelse til Militærtjenesten ikke saa sig i Stand til at betale hverken Indskud eller andre Forpligtelser, har ikke rokket den gode Mening, men tværtimod styrket den, thi Medlemmerne fandt en Støtte i Foreningerne ved deres Hjemkomst.

Den italienske Frihedsbevægelse og Krig i Aarene 50, en ny Tronbestigelse i Berlin o. s. v. havde gjort en Ende paa Reaktionsperioden, Frihedsaanden vaagnede paany. Arbejderspørgsmaalet fik derved et nyt Stød fremad. Mange vare forbausede over det, der allerede var skeet i deres eget Land og saa hen til Udlandet, for at se, hvad der var skeet. Ved at anstille en Sammenligning med hvad der var gjort i deres eget Land og i Udlandet, fandt man, at der vel var gjort en Del for den mindre Haandværker, men for den egentlige

Arbejderklasse meget lidet. Man søgte derfor at indhente det Forsømte, ved Dannelsen af Arbejderdannelsesforeninger, Spare- og Sngelasser, Husholdningsforeninger o. s. v.

I Frankrig skulde man have ventet, at man vilde have taget Exempel efter England og paabegyndt Husholdningsforeninger etc. Det var imidlertid for langsomt for Franskmændens lidlige Karakter; han vilde strax springe over alle Mellemed og tage fat paa det, man i Almindelighed anseer for Maalet nemlig: Produktionsforeninger. En Produktionsforening kalder man en Forening af Arbejdere, der forene deres fælles Kræfter, for at frembringe et eller andet Fabrikat. Arbejderen opnaaer derved, at han samtidig med at være Arbejder bliver Arbejdsherre; idet han nemlig faaer den sædvanlige Løn for sit Arbejde, men deler tillige Udbyttet af Fortjenesten efter nærmere bestemte Regler. Disse Foreninger dukkede navnlig op i 1848 ved Revolutionen i Paris. Den provisoriske Regjering begik den samme Fejl, som tidligere omtalt i Berlin, ved nemlig at tilstaa 3 Millioner Francs*) til saadanne Foreningers Dannelse. Denne Understøttelse var Foreningernes Ruin, thi man betragtede Pengene som Gaver, og Følgerne viste sig ogsaa, idet der 4 Aar efter næppe bestod en eneste af de flere hundrede, der den Gang opstod.

Betragte vi Produktionsforeningerne nærmere, da er det især de Foreninger, hvor den legemlige Arbejdskraft er den overvejende, der trives bedst; hvorimod de Foreninger, hvortil der hører mere aandeligt Arbejde, have vanstelig ved at arbejde sig frem. Aarsagen hertil ligger i, at Arbejderen savner den fornødne Dannelse og de nødvendige Kundskaber. Arbejderen har dels vanstelig ved at stjæle tilstrækkelig imellem sin Egenstøb som Arbejder og som Arbejdsherre, og dels vil han ikke gjerne indrømme, at Dannelse og Kundskaber ere Ting, der staa i det mindste ligesaa højt som en udviklet legemlig Arbejdsdygtighed. Skal denne Slags Foreninger derfor ordnes paa

*) 1 Francs = 2 & 2 β danst.

rette Maade, da er det en nødvendig Forudbetingelse, at Arbejderen besidder den nødvendige Dannelse foruden sin Arbejdsdygtighed; eller at han i det mindste tillader, at den aandelige Dydighed kommer til sin Ret.

Sammenstilte vi nu, hvad der er foregaaet i Tyskland og Frankrig, da se vi, at det navnlig er Haandværkeren, der er bleven anvist den Vej, han bør følge, for at kjæmpe sig frem. Foruden denne Klasse af Arbejdere er der imidlertid en anden, nemlig ham, vi kalde Daglejerer. Han har ikke noget Maal at stræbe efter, som Haandværkeren, hvis Opgave det er at forbedre sit Haandværk o. s. v., hans Stræben gaaer kun ud paa at faa det mest mulige for sit Arbejde, til Underhold for sig og Sine.

Skulle vi altsaa løse den Opgave, at vise ham en Vej til Forbedring af hans Samfundsstilling, da maa vi gaa til England og se, hvad der er foretaget.

I England findes i Modsatning til Tyskland ikke nogen Haandværksstand. Industrien har der taget et saa mægtigt Opsving, at der egentlig kun findes Fabrikherrer og Fabrikarbejdere. Arbejderen har sin bestemte Løn, og med denne maa han underholde sin Familie, stor eller lille, uden nogen Udflugt til at den vil blive foreget synderlig. Ere altsaa Indtægterne begrænsede, maa han stræbe hen til at formindste Udgifterne, for paa denne Maade at holde Balance imellem Indtægt og Udgift. Fra gammel Tid havde den engelske Arbejder lært at forene sig for at gjøre Fællesindkjøb af en eller anden nødvendig Husholdningsgjenstand, for derved at indvinde Forstjellen imellem en gros Indkjøbet og detail Udsalget, men det var som oftest forbunden med Vanskeligheder ved at faa mange samlede til et saadant Foretagende. Det var forbeholdt Fabrikarbejderne i Lancasshire at vise Verden, at de havde tilegnet sig den Kunst at handle i Fællesskab og holde sammen, saaledes som ingen andre Arbejdere i England havde gjort. De have handlet efter Sir Robert Peels mindeværdige Lære, de have „taget deres egne Sager i deres egne Hænder“, og hvad der er

endnu bedre, de have vedblevet at holde dem i deres egne Hænder.

Historien om Arbejderne i Lancashire eller, som vi hellere ville kalde dem, Bæverne i Rochdale er følgende: Omtrent ved Udgangen af Aaret 1843 gif Klonelsforretningen, der er en af Rochdales vigtigste Fabrikationsgrene, livligt. Paa Grund af disse heldige Forhold bestemte Bæverne, som den Gang vare og endnu ere en daarlig lønnet Klasse Arbejdere, sig til at forlange en Forhøjelse af deres Løn. De mente, at kunde Fabrikherreerne nogenfinde give en Forhøjelse, da var Tiden nu kommen. Flere af disse Herrer vare ogsaa villige dertil, forudsat at de andre vilde gaa ind derpaa, og nogle af dem gav strax en Forhøjelse af Arbejdslønnen, men med det Forbehold, at nedsætte den igjen, naar Overenskomsten med de øvrige Fabrikherreer ikke kom i Stand.

Overenskomsten kom imidlertid ikke i Stand, og Bæverne nedlagde deres Arbejde. De vare nu uden Fortjeneste, havde næppe Føde, og deres Stilling var saa fortviolet, som det vel var muligt. De tabte imidlertid ej Modet, men forsamlede sig for at raadslaa om, hvad der var at gjøre. Efter megen Talen og vidtløftige Diskussioner blev man endelig enige om at vende tilbage til det, man oftere havde forsøgt, at samle de Stillinger, man ejede, og dermed ikke alene gjøre et enkelt Indkjøb, men oprette et ordentligt Udsalg, med et Ord danne en Husholdningsforening*). Først bestemte man, for at Foreningen kunde faa en retslig Stilling, at den skulde anmeldes for Retten og blive indregistreret under Navn af „Rochdale Forening af redelige Banebrydere“. Dernæst fastsatte man følgende Bestemmelser: Det er Foreningens Djemed og Formaal at træffe Foranstaltninger til dens Medlemmers pekuniære Fordel og til Forbedring af dens sociale og huslige Stilling ved gennem Aktier paa et Hund Sterling (omtrent 9 Rdlr.) at tilvejebringe

*) Historien om de redelige Banebrydere er gjengivet i „Arbejderens“ første Aargang.

en tilstrækkelig Kapital, for dermed at iværksætte følgende Indretninger og Foranstaltninger: Oprettelsen af et Barelager til Udsalg af Levnetsmidler, Klæder m. m.; Opførelse, Kjøb eller Indretning af et Antal Huse, hvori de Medlemmer, der ønske at hjælpe hverandre til at forbedre deres huslige og sociale Stilling, kunne bo; Paabegyndelsen af Fabrikationen af saadanne Varer, som Foreningen maa bestemme sig til for at skaffe Arbejde til saadanne Medlemmer, der ere uden Arbejde eller lide som Følge af Nedsættelsen af deres Arbejds løn. Til videre Bedste og Sikkerhed for Foreningens Medlemmer vil Foreningen købe eller forpagte en eller flere Landejendomme, som skulle dyrkes af Medlemmer, der ere uden Arbejde, eller hvor Arbejdet bliver slet betalt. Endelig vil Foreningen saa snart som mulig søge at ordne Frembringelsen, Fordelingen, Opdragelsen og Styrelsen eller med andre Ord indrette en selvhjælpende Hjemmekoloni af forenede Interessers eller hjælpe andre Foreninger med at indrette saadanne Kolonier.

Endvidere bestemte man, at alt Kjøb og Salg udelukkende skulde ske mod rede Penge og Salget i Boutiken til Dagens Priser; endvidere at de indstudte Penge skulde have en bestemt Rente, og det tiloversblevne Udbytte fordeles i Forhold til Bedkommendes Kjøb i Udsalget, saaledes at Ikke-Medlemmerne erholdt det halve i Forhold til Medlemmerne.

Det var store Formaal, de redelige Banebrydere havde sat sig, især naar man betænker, at de ikke ejede fire Skilling hver. Det viste sig nemlig, at, da man vilde begynde Indsamlingen, kunde Ingen erlægge de bestemte 2 d. (7 Skilling dansk). De tabte desuagtet ikke Modet, men gav Tid, og ved Udgangen af Aaret 1844 havde de ogsaa samlet en efter deres Mening betydelig Sum, nemlig 250 Rdlr. Medlemstallet var nu 40. De lejede et Stur i Skrubtudsegaden i Kochdale, og den 21de December 1844 aabnede de Udsalget, der indeholdt Hvede- og Havremel, Smør og Sukker. Det hele Dplag var ikke stort, thi efter at det nødvendige Bohave var kjøbt og selvfølgelig betalt saavel som Huslejen, var 120 Rdlr. alt hvad de havde

til at kjøbe Varer for. Det var naturligvis rygtedes i Byen, at „Bævernes Drøm“, som man kaldte det, skulde realiseres, og der havde forsamlet sig en Mængde Mennesker for at være tilstede ved den højtidelige Åbning af Udsalget. En Mængde Bittigheder faldt naturligvis ved denne Lejlighed; saaledes erklærede en Kjøbmand, at han vilde tage hele Lageret paa en Trillebør*), o. s. v. Nogle Medlemmer havde indfundet sig for at være tilstede ved Åbningen, men Ingen vovede at tage Stodderne fra, indtil endelig en rask Fyr tog Mod til sig, aldeles ligegyldig for Følgerne.

Efter den Tid have flere Slægter af Bæverne kjøbt deres Varer i deres egen Bontik, og mangt et rigeligt og godt Maaltid og mangen en varm Trøje er der kommen fra dette Udsalg. Bæverne opdagede imidlertid snart, at der var mere alvorlige Hindringer end Folks Spot at kæmpe imod. Den ringe Kapital nødte dem til at indkjøbe efter en lille Maalestok, der imidlertid ikke gav megen Fordel. Tillige var der adskillige Medlemmer, for hvem det Kløge i at fremme deres egne Interesser ikke stod ganske klart, hvorfor de ikke købte i Udsalget. Varerne kunde undertiden være mindre gode og Prisen lidt højere end andetsteds, og det var nok til at stramme dem bort. Var nu end Manden vedhængende, saa var det Konen, der ikke vilde, og det er jo indlysende, at naar Konen ikke opfatter og interesserer sig for Foretagendet, vil dets Held være meget begrænset. Hun er jo den, der hovedsageligen køber i Udsalget. Alle disse Gjenvordigheder nedflog ej vore Bæveres Overbevisning om, at de vare paa rette Vej. De staffede Pengene tilbeje og bragte Varerne til de Nødvillige. Paa denne Maade tiltog Omsætningen og Medlemstallet efterhaanden. Da kom en Krise. Nøden stod for Døren. Arbejdsløshed og anden Elendighed nødsagede Medlemmerne til at gaa ud af Foreningen. Omsætningen tog af, og man ventede nu, at hele Foreningen var paa Vej til at blive opløst.

*) Nu kan Barelageret ikke transporteres paa 6 Jernbanetog.

Men tvertimod, da den værste Tid var overstaaet, havde det tillige overbevist mangan en Arbejder om, at havde han ikke været i Foreningen, havde han ingen Midler havt til at staa Nøden imod med. Medlemstallet og Omsætningen tiltog, og Foreningen vandt i Soliditet.

I Aaret 1861 havde de i Slagteriet slagtet:

447	Stykker	Kvæg
1013	—	Faar
674	—	Svin
324	—	Lam
95	—	Kolve

tilsammen 2553 Stykker.

For at vise, hvad en Arbejder har erhvervet sig, og som ikke er enestaaende, kan jeg nævne, at et Medlem indstjød den 1ste November 1850: 2 R 12 B ; fra den Tid indbetalte han ikke mere, men lod det Udbytte blive staaende, som han indvandt ved sit Kjøb, samt de ham tilkommende Renter. I Juni 1861, altsaa 10^{2/3} Aar derefter, havde Medlemmet indestaaende 888 Rdl. paa sin Konto i Foreningens Bøger. Jeg skal ikke her følge Rochdalerne paa deres forskjellige Udviklingstrin, men kun give en Oversigt over, hvorledes deres Sager stod ved deres sidste Marsberetning 1869. Medlemstallet var 5809, med en Kapital af £*) 93,423. Omsætningen ved de forskjellige Udsalg var £ 236,438, der gav et Udbytte til Medlemmerne af £ 28,542. De havde faste Ejendomme til en Værdi af £ 60,000, deriblandt en Melmølle, en Bomulds- og Kartefabrik. Deres 11 forskellige Udsalg indeholdt en fuldstændig Kolonial- og Spæthøkerhandel, Slagteri, Lager af Beklædningsgenstande, Manufakturvarer, Sto- og Støvlelager, Kul etc. Endvidere fandtes en Syge- og Begravelseskasse og en tyrtifft Badeanstalt. Hovedbygningen indeholdt blandt andet 11 Værelser, hvor der fandtes Blade, Bøger, Globus, Kort o. s. v., samt et Bibliothek paa over 9000 Bind. Endelig havde For-

*) 1 £ = 9 Rdl. dansk.

eningen Part i et en gros Handelselskab for alle selvhjælpende Foreninger i Nord-England.

At denne Forening fandt Esterlignere er indlysende, og den sidste Statistik for 1868 viser, at der var 670 Foreninger med 208,738 Medlemmer med en Formue af £ 2,027,776 eller omtrent 87 Rdl. dansk pr. Medlem. Værdien af Bygninger, Landstrækninger, Beboelseshuse beløb sig til £ 744,165. For Kjøb af Medlemmerne blev der tilskrevet dem £ 357,380, og Ikke-Medlemmer erholdt udbetalt £ 12,676 paa deres Kjøb.

For at bedømme disse Foreninger maa man her lige saa lidt som ved Kreditforeningerne dømme alene efter de Beløb, som Medlemmerne have indestaaende ved Dpgjørelsen, thi det er ikke ubetydelige Summer, de i Aarets Løb udtage, og for hvilke der ikke gives nogen Oversigt. Man maa her lægge Mærke til, hvad der er en Hovedsag, det er de rene og uforfalskede Varer, Arbejderne erholde. Dette har en stor Betydning; thi det er jo netop den fattige Arbejder, der mest er udsat for de giftige Blandinger, der salbydes under Navn af „gode og billige“ Varer, og som han, naar han staaer ene, ikke godt kan unddrage sig; thi han har ikke Raad til at kjøbe bedre Varer. Dernæst hæver det ham i hans egne Dine, at han, den fattige Arbejder, kan lægge sit Hoved til Hvile uden nogen trykkende Gjæld, ja endog en lille Sparekilling i Baghaanden til kommende uheldige Tider. Det giver Ro i Sindet, og det virker igjen tilbage paa hans hele Familieliv.

Skal man imidlertid kunne dømme klart om disse Foreninger, og navnlig om „de redelige Banebrydere“ i Rochdale, maa man ogsaa kjende Stnggesiderne. De ville have bemærket, m. H., at Rochdale-Foreningen iblandt andet havde optaget i sit Program Bestemmelser med Hensyn til Opdragelsen. I den Hensigt stiftede den et Fond til Oplysningens Fremme, og tilskrev dette ved hver Dpgjørelse 1 pCt. af Udbyttet. I Stedet for nu at udvikle denne Side af dens Virksomhed sideordnet med det materielle Formaal, forsømte man den i høj Grad, hvilket snart viste sig i deres Handlemaade. I den af dem grund-

lagte Melmølle var der fra først af den Bestemmelse, at de der beskæftigede Arbejdere skulde have en vis Andel i Udbyttet i Forhold til deres Løn. De fattige Bøvere vare imidlertid nu blevne Kapitalister og havde glemt de gode Principer, der havde hævet dem til det, de nu vare. De forandrede derfor den ovennævnte Bestemmelse med Hensyn til Arbejderne. Vel hævede der sig adskillige Stemmer derimod, men Flertallet foretrak at bedømme Sagen alene fra Arbejdsherrers Standpunkt.

Deres Kasferer nægtede de gjentagende Gange en ubetydelig Gageforhøjelse, uagtet denne Mand, som var en af Stifterne, havde arbejdet i Foreningens meget anstrængende Tjeneste i nogle og tyve Aar, og det skyldes væsentlig ham, at Foreningen havde den store Fremgang og gjenemgik de forskjellige Kriser saa godt. Det var derfor ikke saa forunderligt, at denne Fremgangsmaade forbittede ham mangen en Time og var en væsentlig Aarsag til hans tidlige Dødsfald.

Som en Følge af hele den Aand, der syntes at være trængt ind i Bestyrelsen, saa forskjellig fra den, der herskede i 1844, begyndte Foreningen ogsaa at gaa tilbage.

Medlemstallet, der var i stadig Stigen til 1867 med 6,823 Medlemmer, talte i 1869 kun 5,809. Omsætningen aftog ligeledes. Bestyrelsen viste sig ikke sin Opgave voksen, idet den ikke vidste at anbringe Foreningens Midler, uagtet der var saa meget at gjøre for den arbejdende Klasse. De tilbagebetalte derfor Medlemmerne over 20,000 £ af deres indestaaende Midler, hvilket selvfølgelig vakte megen Misfornøjelse.

Kort sagt, det Hele saa noget mørkt ud, den gode samvirkende Aand var meget for at give Plads for en raa og materiel Retning. Heldigvis har man dog i Tide faaet Dødsen op for det Forkastelige i denne Fremgangsmaade, og man søger nu ved Foredrag o. a. desl. at indhente det Forsømte, og at arbejde hen til at give Arbejderen Oplysning og Kundskaber, der er Hovedformaalet, samtidig med at skaffe ham de materielle Fordele, der er Midlet. Som tidligere sagt, var der ved sidste

Årsøversigt 670 Foreninger i England, mod 627 Foreninger i Tyskland.

Man kunde maasse heraf drage den Slutning, at Bevægelsen i England, der begyndte 1844, var mindre end i Tyskland, hvor den begyndte henved 10 Aar senere. Årsagen her til turde dog maasse være, at der ikke er nogen Sammenslutning af Foreningerne i England saaledes som i Tyskland. De savne i England et Midtpunkt, hvor de kunne søge hen om Raad og Vejledning og om Oplysning, hvor andre Foreninger findes. Dette har man ogsaa indseet, og de fornødne Skridt til at afhjælpe dette Savn ere allerede indledede.

Efter saaledes at have undersøgt, hvad der er steet i Udlandet, vende vi os til vort eget lille Land, for at se, hvad der er virket her.

Med Hensyn til Sparekasser, Syge- og Begravelseskasser staa vi fuldkommen lige med mange Steder i Udlandet, om end her endnu er meget at gjøre. Hvad Haandværkeren angaaer, da have vi Arbejderdannelsesforeninger, Haandværker- og Industriforeninger. Ogsaa nogle Kreditforeninger efter S=D.s Mønster ere blevne oprettede her i Landet. For den Arbejder, som vi kalde „Daglejeren“, er der derimod meget tilbage at gjøre. Vel er der rundt om i Landet Bibliotheker, som gjøre sin store Nytte, men skal denne Klasse hjælpes, da maa man først undersøge, hvor Skoen trykker, og Trykket er her aldeles materielt. Det er saa træffende, hvad Hr. Pastor Sonne i Thisted, Stifter af Moderforeningen til Husholdningsforeningerne, har erfaret i denne Retning, og som væsentlig bidrog til, at han slog ind paa den Vej, hvorpaa han nu i 4 Aar har kæmpet sig frem, at jeg skal anføre det her. Pastor Sonne sammenkaldte nemlig en Del af sin Menighed i Thisted, for ved Foredrag og belærende Samtale at udbrede Oplysning etc. Da Forsamlingen nogle Gange havde hørt Foredragene, sagde de i Samtalens Løb til ham, at de vare ham meget taknemmelige for hans Iver og gode Villie, men det, de trængte mest til, var Noget at spise. Kunde han vise dem en Vej i

den Retning, vilde de være ham meget taknemmelige. Pastor Sonne havde hørt noget om Rochdalerne. Han tog med sin sædvanlige Kraft og Iver fat paa Sagen, satte sig ind i den, og den 1ste Maj 1866 begyndte man at indklassere Indskuddene; den 1ste Juli 1866, som maa regnes for Stiftelsesdagen, aabnedes Udsalget. At fortælle, hvorledes Pastor Sonne har kæmpet, vilde omtrent være det samme, som igjen at fortælle Rochdalerne's Historie. Saa meget er imidlertid vist, at naar der siges i den historiske Fremstilling om Rochdalerne, der i sin Tid udkom i England, at disse Bøvere maatte have været af et andet Stof end andre Mennesker, saa kunne vi her hjemme glæde os over, at der her i Danmark ogsaa er Mænd af lignende Stof som Rochdaler Bøvere.

Af en Beretning, Hr. Pastor Sonne har tilsendt mig, fremgaaer det, at i de Aar, Foreningen har bestaaet, er der af Medlemmerne

indbetalt	5050 Rd.	„	¥	4	ß
tilskrevet i Rente . . .	438	—	1	„	5
do. som Udbytte paa Kjøb	1896	—	2	„	11
	<hr/>				
	7384 Rd.	4	¥	4	ß

derfra gaaer:

udbetalt til Medlemmerne	3741	—	„	„	8
	<hr/>				
	Rest 3643 Rd.	3	¥	12	ß

Pastor Sonne siger til Slutningen: Hvorledes end Sagen stiller sig for Andre, saa mener jeg, at en Sag, der i saa Aar fulde af Modgang har samlet en saa stor Sum som den ovennævnte til den ubemidlede Klasse, maa være god, og jeg vil med al min Evne kæmpe for den.

Efterhaanden som det udbredte sig, hvad der var foregaaet i Thisted, opstod der flere Foreninger rundt om i Landet. Jeg har saaledes liggende for mig her en Oversigt af Østerbroes Husholdningsforening her i Byen, der tilfulde godtgjør, at en Husholdningsforening ogsaa kan gennemføres i en stor By, naar den bliver grundlagt paa rette Maade. For-

eningens Grundlæggelse skyldes væsentlig Lægen, Hrr. F. F. Ulrik, der har store Fortjenester af forskellige Foretagender til Arbejdernes Vel. Doktor Ulrik sammenkaldte Arbejderne i Lægeforeningens Arbejderboliger, forklarede dem Betydningen af en Husholdningsforening og opfordrede dem til at danne en saadan. Sagen fandt god Modtagelse, og efter nogen Tids Forløb dannede Arbejderne den ovennævnte Forening. Den har nu bestaaet i omtrent $2\frac{3}{4}$ Aar, men man maa vel bemærke, at dens Udsalg kun begyndte med Fordeling af Brød og Mælk til Medlemmerne alene. Efterhaanden forøgede den Artiklerne, eftersom de mente at kunne overse Forretningerne, og udvidede Handelen til Alle og Enhver.

Først efter omtrent halvandet Aars Forløb havde de en fuldstændig Kolonialvarehandel. Der er ogsaa her kjæmpet med megen Kraft og Udholdenhed, men Resultatet er ogsaa meget lovende. Af Medlemmerne er der fra Foreningens Begyndelse bleven

indbetalt	547 Rd. 1 R 15 β
tilstrevet i Rente	50 — 1 " " "
do. i Udbytte paa Kjøb . .	1134 — 4 " 11 "
	<hr/>
	1732 Rd. 1 R 10 β
deraf udbetalt	657 — 1 " 4 "
	<hr/>
	Rest 1075 Rd. " R 6 β

Deraf sees, at Medlemmerne kun have indbetalt 547 Rd. men erholdt udbetalt 657 Rd., og endda have de en Kapital af 1075 Rd. Hvad det navnlig gjælder om ved disse Foreninger er at begynde smaat, ikke at bebyrde sig med mere, end Bestyrelsen kan omhyggeligt overse. Man maa saaledes t. Ex. have Opmærksomheden alvorlig fæstet paa Inventariet, saa at man passer paa at afftrive tilstrækkeligt paa Værdien, eller som Modvægt have et godt Reservefond. Ufetterrettelighed heri kan blive til stor Skade, idet Medlemmerne af Regnskabet let forledes til at tro, at de

eje mere, end de i Virkeligheden have. Paa Rochdalernes Inventarium og faste Ejendomme er der affrevet saa meget, at disse i Bøgerne kun staa anført til Fjerdedelen af deres virkelige Værdi. Man maa vel erindre, at Bestyrelsen i Almindelighed er ukjendt med Forholdene ved et Udsalg, og det kommer an paa ikke at faa altfor dyrekjøbte Erfaringer. Østerbroes Husholdningsforening havde det Held, kan man sige, at have Uheld i Begyndelsen; dette lærte Bestyrelsen Forsigtighed, og i de faa Aar, den har bestaaet, har den gennemgaaet flere Kriser, navnlig med Udsælgeren, der er alle Foreningers svage Side, men Bestyrelsen har imødegaaet dem med Kraft, og er gaaet sejrrig ud af Kampen. En væsentlig Indflydelse paa disse Foreninger have Medlemmernes Hustruer, og man kan næsten sige, at uden deres Medhjælp vinder en Forening vanskelig Fremgang. Det er jo ikke Manden, der kjøber Varerne i Udsalget, men det overlades i Regelen til Hustruen alene. Vil man oprette en Forening, saa er det et af Hovedmomenterne, at stille det klart for Hustruen, hvad Betydning en saadan Forening har for hende og hendes Familie. I Almindelighed indtræder der en betydelig Fremgang i en Forening, naar en Del Medlemmer have naaet det Beløb, Enhver er pligtig at have staaende i Foreningen, thi da erholdes de ved hver Døggjærelse deres hele Udbytte udbetalt. I Reglen bliver det staaende, men Bevidstheden om, at Beløbet naarformhelst kan hæves, indvirker paa det Hele. Man taler om det, det røngtes videre, at Den og Den har saa meget staaende, det opmuntret andre Baklende til at holde ved Foreningen, og er en Driofjeder til de nu bedre Stillede til at anstrænge sig for at vedblive at være de Første. Redenstaaende Overfigt udviser nogle enkelte Medlemmers Formue i Østerbroes Forening:

Fra 8de Februar 1868 til 26de December 1870.

Familiens Størrelse.	Har været Medlem i Aaret	Indbetalt kon- tant.			Qværfud.			Hente.			Total.			Udbetalt.			Indbefaaende Kapital.		
		Rd	£	ß	Rd	£	ß	Rd	£	ß	Rd	£	ß	Rd	£	ß	Rd	£	ß
5 Personer. . .	2 $\frac{3}{4}$	5	3	7	46	„	5	2	„	6	53	4	2	27	4	4	25	5	14
7 do. . .	2 $\frac{3}{4}$	12	3	„	65	2	7	2	3	„	80	2	7	46	5	9	33	2	14
4 do. . .	2 $\frac{3}{4}$	7	5	8	25	2	9	1	„	12	34	2	13	15	„	„	19	2	13
6 do. . .	2 $\frac{3}{4}$	4	„	8	22	5	8	„	3	6	27	3	6	11	4	1	15	5	5
3 do. . .	3 $\frac{1}{4}$	3	„	„	9	2	12	„	„	6	12	3	2	„	„	„	12	3	2
4 do. (Enke)	$\frac{1}{4}$	„	5	„	3	4	8	„	„	„	4	3	8	1	5	„	2	4	8

For at disse Foreninger skulle kunne trives og gjøre den tilsigtede Nytte, have vi seet fra Udlandet, at de af egen Drift have dannet et Fællespunkt, hvor de kunne mødes for at give og modtage Raad o. s. v. Foreningernes Antal har ikke været saa stort her i Landet, at man kunde efterligne Udlandet. Dette havde ogsaa Venner af Selvhjælpen havt Øje for, og i Aaret 1868 udgik Bladet „Arbejderen“*) med det Formaal, at søge at erstatte den Centralforening, som man endnu ikke kunde realisere. Bladet har navnlig havt sin Opmærksomhed henvendt paa Husholdningsforeninger, og man vil deri finde Vejledning i saa Henseende, ligesom de forskjellige Beretninger fra Foreningerne vidne om, at de have sluttet sig til Foretagendet.

Af den Statistik, som Bladet har meddeelt om Foreningerne for Aaret 1869, fremgaaer det, at Antallet af de Foreninger, som Bladet kjendte, var 63, deraf 37 paa Sjælland med Møen, 22 i Nørrejylland, 2 paa Volland og 2 paa Falster. Af disse Foreninger have 29 indsendt Aarsregnskaber, hvoraf fremgik, at Medlemstallet hos disse var 3,802, Medlemsformuen 38,186 Rd. 5 £ 6 ß. Aarets Udbytte, der er indbefattet i Medlemsformuen, var 9,188 Rd. 5 £ 10 ß. Det

*) Bladet udkommer maanedlig. Prisen er 3 £ om Aaret, og kan beholdes paa alle Postkontorer.

er vel ikke store Summer, men man kan vistnok sige om dem, i alt Fald om Udbyttet, at disse Penge aldrig vare komne Arbejderne til Gode uden disse Foreninger.

Ville vi nu kaste et Blik paa Foreningernes Stilling her i Landet, saa maa jeg tilstaa, at Modtagelsen ikke var lovende. De havde saaledes ingen lovmedholdelig Tilværelse. At aabne et Udsalg, at handle, som det hedder, dertil skal Næringsbevis, og har man ikke det, saa faaes Mulkt. At enkelte Mennesker kunde samle sig og fordele Varerne imellem sig paa et bestemt Sted, var noget saa ukjendt her tillands, at det ikke engang kunde tænkes. Det varede derfor ikke længe, før de offentlige Myndigheder strede ind. Begyndelsen blev gjort med Valby Foreningen; den mulkteredes, appellerede til Overretten og tabte Sagen. Kort Tid derefter var Touren til Varde; Sagen blev ligeledes appelleret til Overretten, men her viste der sig en anden Opfattelse af Sagen, idet Foreningen blev fritkjendt, da man erkjendte, at det ikke var nogen Handel, men kun en Fordeling, naar Foreningen kun havde at bestille med Medlemmer. Højesteret stadfæstede Dommen. Senere indkom Ministeriet med en Lov for Stempelbegunstigelser for disse og lignende Foreninger. Man skulde nu tro, at Foreningerne havde Fred, men ikke desto mindre er Vardeforeningen bleven udpantet for Kommuneskat, uagtet en Højesteretsdom alt var udkommen, at Vardeforeningen ikke drev Næring. Denne Sag verferer endnu.

Foruden disse Gjenvordigheder har selvfølgelig Foreningerne ligefremme Modstandere af Sagen; og i deres forreste Række staa de Handlende; de ere Foreningernes fødte Modstandere. Det er jo ogsaa ganske vist, at Foreningerne danne en Konkurrence for de Handlende, og for saa vidt kan man forstaa, at disse ved enhver Lejlighed søge at slaa dem ned; men kunde man bidrage til, at den handlende Klasse kunde faa det rette Syn paa Sagen, da troer jeg, den vilde domme noget anderledes. Konkurrence er enhver Handlende udsat for i mere eller mindre Grad, og Spørgsmaalet bliver

derfor, er Husholdningsforeningerne en farligere Konkurrent end en anden Handlende? Konkurrenten bestaaer nutildags hovedsagelig deri, at man underbyrder hinanden, giver en udstrakt Kredit og en ødelæggende Tilgift etc. Hvad gjør nu Husholdningsforeningerne? De sælge til Dagens Priser, give ingen Kredit og ingen Tilgift. Vi se altsaa, at uagtet Foreningen er en Konkurrent, er den en bedre Konkurrent end en anden Handlende. Fra Kallundborgeggen har man netop et Exempel herpaa. En Del Kjøbmand ønskede en Forhøjelse paa Varerne og lod omsende en Riste til Paategning i den Anledning. Flere Handlende nægtede at gaa ind herpaa, men en Husholdningsforening i Nærheden af Byen havde faaet noget at vide om denne Prisforhøjelse, og erklærede de Handlende, at den var villig til at gaa ind paa Forhøjelsen, samt bad dem om, at blive holdt à jour med Dagens Priser; det var et af Foreningens Formaal, at følge disse. Dette Stridt fra Foreningens Side har bevirket, at mange Handlende i denne Egn nu se paa Foreningen med andre Øjne end tidligere.

For den mindre Handlende er Husholdningsforeningerne selvfølgelig mere generende, men man maa vel erindre, at der er Ingen, der betaler sine Varer dyrere end den Ubemidlede, og Ingen kan vel derfor fortænte ham i, at han vil søge at bryde den Række af Mellemed, der findes imellem ham og en gros Handleren.

Foruden den Handlende er der Nogle, der ere mod disse Foreninger, fordi de efter deres Mening have socialistiske Tendenser. Undersøger man nærmere, hvad egentlig Meningen er med saadanne Udtalelser, da hidrøre de fra, at man ikke som ved Aktieselskaber giver Kapitalen hele Udbyttet. Foreningen giver 5 pCt. af de indskudte Beløb, der er langt mere end noget andet Institut giver, der tager mindre Summer til Forrentning; det kan altsaa ikke være denne Fremgangsmaade, der dadles. Det Fejlagtige maa altsaa ligge deri, at Kjøberne faa Udbytte, og at dette ikke tilskrives de indbetalte Beløb;

men heri, at Kjøberne faa Udbyttet, ligger netop et af Foreningernes Hovedpunkter, thi det er paa denne Maade, man lettest hjælper den, der Intet ejer, og som, naar han t. Ex. har stor Familie, i Virkeligheden bidrager mere til Foreningens Fortjeneste, end den, der indstøder mere i rede Penge og kjober mindre. Fordelingen af Udbyttet steer tvertimod paa den retfærdigste Maade: Kapitalen erholder en god Rente, og Arbejdet, at kjoibe i Udsalget, der ofte kan have sine store Vanskeligheder, erholder sin Del. Endelig er der Andre, der ville hævde, at Foreningerne ikke ere selvhjælpende, da de modtage Gaver i Bestyrelsens ulønnede Virksomhed etc. Se vi hen til andre Arbejderforeninger, der ere dannede paa Grundlag af Selvhjælp, da vil man se, at de alle modtage Gaver, baade aandelige og materielle. Bestyrelsen er ulønnet, Foredragene holdes uden Bederlag, Gaver ydes i Bøger til Biblioteket og i rede Penge til Byggefondet etc. Bestyrelsen i en Husholdningsforening er ganske vist ulønnet i Begyndelsen, men allerede nu er der flere Foreninger, der give den et lille Bederlag, og saaledes vil det gaa efterhaanden i Foreningerne, naar de voxe og blive mere fylldige end nu. Vil man derfor ikke sætte sig paa et aldeles ensidigt Standpunkt lige over for disse Foreninger, maa man indrømme, at et Selvhjælp fremherskende i nogen Slags Forening, da er det i Husholdningsforeningerne.

Af det Foregaaende vil man vistnok erkjende disse Foreningers Gavnlighed, men kunne disse Foreninger give Arbejderen et saadant Overflud, at han derved kan erhverve sig en Forsørgelse i Alderdommen eller muligen efterlade en Arv til sine Efterlevende? Og kan han i det Hele taget ogsaa affe de ugentlige Bidrag af sine højst tarvelige Indkomster? Hvad Alderdomsforsørgelsen angaaer, da skal jeg her anføre, hvad Hr. Pastor Sonne siger om denne Sag:

„Hvis Nogen under vor Tids hyppige Forhandlinger om, hvad der kan gøres for Arbejderklassen, og hvad der kan kræves af denne selv for at afværge den voxende Trang, vilde frem-

komme med det Forflag, at enhver Arbejdsmand burde sikre sig selv mod Fremtiden ved at spare, saaledes at han, naar han blev 70 Aar gammel, ejede en Kapital paa mindst 1000 Rd., saa vilde en saadan Fordring vel forekomme de Fleste som aldeles urimelig at stille til den Klasse Mennesker. Jeg skal imidlertid tillade mig at paavise, at Sagen med en Smule god Villie ikke er saa vanskelig, og Fordringen ikke saa urimelig.

Saaledes som vore Husholdningsforeninger ere indrettede, og saaledes som Erfaringen har viist, at de her med Letged kunne virke, naar blot Bedkommende vilde benytte dem, give de Medlemmerne i Reglen 6 Sk. pr. Rd. paa deres Kjøb og 5 pCt. Rente af deres Indestaaende, kvartalsvis beregnet. Naar nu en Arbejdsmand med sit fyldte 25de Aar indtræder i en saadan Forening og — for ikke at stille Fordringen for højt — indskyder 8 Sk. om Ugen og kjøber daglig Livsfor-nødenheder for mindst 12 Sk. (i Fjerdingaaret for 10 Rd. 64 Sk.) og bliver ved hermed og lader det paa denne Maade Opsparede staa urørt, saa har han

med sit fyldte 30 Aar . . .	39 Rd. 35 Sk.,
— 35 — . . .	90 — 57 —
— 40 — . . .	155 — 49 —
— 45 — . . .	238 — 64 —
— 50 — . . .	346 — 4 —
— 55 — . . .	482 — 58 —
— 60 — . . .	658 — 7 —
— 65 — . . .	883 — 18 —
— 70 — . . .	1172 — 85 —

Enhver kan ved at gjøre Beregningen forviise sig om Tallenes Rigtighed. Hvis en Mand i samme Livsrum vilde ugentlig henlægge 8 Sk. i en Sparebøsse, vilde han have 195 Rd., i Stedet for 1172 Rd. 85 Sk.

Hvad her kræves er ikke mere, end hvad enhver Arbejder uden Anstrængelse kan gjøre, og det skal vel være vanskeligt at paavise nogen nemmere Maade, hvorpaa den truende Fare kan

afværge, medens denne Maade har det store Fortrin, at Enhver ved den kan hjælpe sig selv".

Her er tillige en Sum, han kan efterlade som Arv. Spørgsmaalet bliver nu, kan en Arbejder købe for 12 St. om Dagen? Herpaa vil jeg give til Svar en Beretning fra Fuglede Forbrugsforening pr. Slagelse om tvende Husmænd.

Uddrag af Fuglede Forbrugsforenings Hovedbog.

		Konto Nr. 31.	Nr. 32.	Nr. 19.
1869.	14. Marts . . .	" " "	" " "	" " "
	1. Maj . . .	1. 2. 8	" 5. 12	2. " 10
	1. Aug. . . .	4. " 4	2. 4. 1	4. 3. 8
	1. Nov. . . .	6. 2. 1	4. 5. 12	7. " 8
1870.	1. Febr. . . .	9. 4. 12	7. 5. 3	10. 1. 6
	1. Maj . . .	12. 3. 7	10. 1. 11	12. 5. 4
	1. Aug. . . .	15. 5. 14	13. 3. 15	16. " 3
	1. Nov. . . .	18. 3. 2	15. 4. 13	18. 4. "

Deraf Indstud (Resten

Rente og Udbytte) . . . 3. " " 2. 2. " 2. 2. "

Altsaa opsparet og ind-

vundet i 19¹/₂ Maaned 15. 3. 2 13. 2. 13 16. 2. "

Alle 3 ere Husmænd uden Jord, der leve med Kone og 3 Børn af deres daglige Arbejdsfortjeneste 3 Mk., og som ikke tidligere have kjendt til at have en Sparekassebog.

De have næsten kjøbt alle deres Fornødenheder i Foreningen, og deres Indkjøb i hvert Kvartal varierer imellem 22 og 25 Rd.

Deraf fremgaaer, at Gjennemsnitskjøbet har været 23 Rd. 3 $\frac{1}{2}$ pr. Fjerdingaar; Pastor Sonnes Beregning for-

drer kun 10 — 4 "

der bliver altsaa 12 Rd. 5 $\frac{1}{2}$

tilovers, hvoraf han erholder i Udbytte, der nok kan siges er almindeligt, 6 Skilling pr. Rigsdaler altsaa 4 $\frac{1}{2}$ 8 β . Han skal imidlertid indbetale til Foreningen 1 Rd. 8 β , han maa altsaa af egne Penge bidrage 2 Mark Rigsmønt pr. Fjerding-

aar eller $2\frac{1}{2}$ β om Ugen. Disse faa Skillingen tør man vistnok antage, at en Arbejder, naar han vil, kan bidrage, ligesom et Indtjeb af 23 Rd. 3 $\frac{1}{2}$ i Fjerdingaaret efter Beregninger fra de forskjellige Foreninger ikke er større, end det han gjør i Foreningens Udvalg, naar han vil kjøbe alle sine Fornødenheder der. Vi se altsaa her i disse Foreninger et Middel til at forbedre den arbejdende Klasses Kaar, naar den selv vil. Lønnen og Udbytten derfor vil være dobbelt stort, thi hans Kaar forbedres materielt, og hans aandelige Velvære forøges til Gavn for hans Familie og Samsundet.

Til Slutningen skal jeg henlede Opmærksomheden paa et andet Middel til den arbejdende Klasses Velvære, nemlig Byggeforeningerne, hvis Tilværelse her i Landet fornemmelig skyldes Hr. Doktor Ulrik.

Formaalet er her ved ugentlige Bidrag at samle en Kapital, for derved at sættes i Stand til at bygge Huse, der efter visse Aar og under nærmere fastsatte Regler og Afdrag blive Medlemmernes Ejendom. Saa snart et Hus er bygget, finder en Lodtrækning Sted, og den, hvis Nummer trækkes, modtager Huset under Bestyrelsens Tilsyn i visse Aar. Hvor gavnlige en sund Beboelseslejlighed er for enhver Familie, er for indlysende til at det her nærmere skal omtales, og desto mærkeligere maatte det derfor synes, at saadanne Foreninger ikke alt for længere Tid siden vare blevne indførte her. Doktor Ulrik havde desuagtet meget at kæmpe imod, før Sagen kom i Gang. Han holdt Foredrag iblandt Arbejderne ved de større Værksteder, men Sagen havde kun liden Fremgang. Endelig stiftede Arbejderne i d'Hrr. Burmeisters & Wains Fabrik 1866 en Byggeforening, hvor Doktor Ulrik blev Næstformand.

Foreningen gik kun smaat frem i Begyndelsen, indtil de første Huse vare byggede, og Sagen derved blev mere bekendt. Af Huse er der nu bygget 51 med Lejligheder til 102 Familier.

Medlemstallet var	1ste Januar 1869	.	624
—	1ste —	1870	. 1352
—	1ste —	1871	. 2150.

En ny Byggeforening er ifjor stiftet paa Ballø Stifts Gods; det skyldes navnlig Hr. Stiftsforvalter Finsens Be-
stræbelser, at den blev grundlagt. Dens Medlemstal i Ok-
tober Maaned var 250, og den agter at bygge til Foraaret.
Foreningen omfattes med megen Velvillie af Stiftets Be-
boere og viser, at en Byggeforening ogsaa kan slaa Rod paa
Landet.

Derefter meddelte:

Lehnsgreve Holstein-Holsteinborg, at der i hans
Egn var dannet en Brugsforening, men den havde endnu ikke
bestaaet i saa lang Tid, at der egentlig kunde være Tale om
Erfaringer og et derpaa støttet Resultat. Det, man nærmest
havde vundet Erfaring om, var Banskfelighederne ved at stifte
en saadan Forening, og denne Erfaring talte for, at naar et
saadant Foretagende skulde lykkes, maatte det støttes af Mænd,
som havde Interesse for Sagen og vilde ofre Tid og Kræfter
for at fremkalde, han kunde næsten sige fremtvinge For-
eningens Stiftelse; men naar sliig Hjælp kom til, lode Banske-
lighederne sig overvinde, og det foreløbige Resultat var paa
hans Egn det, at Flertallet af dem, der vare indtraadte i
Foreningen, og selv de, der vare udenfor den, vare fuldkommen
paa det Rene med, at Foreningen ikke blot gav dem store di-
rette Fordele, men ogsaa i Tiden vilde kunne yde dem en væ-
sentlig Støtte. Den Banskfeligbed, der ved Foreningens Dan-
nelse først havde gjort sig gjældende, var, at den Klasse af
Befolkningen, der skulde nyde godt af Foreningen, havde ondt
ved at komme ind i den, fordi Vedkommende ofte vare for-
gjældede til Høkere, Brødsælgere o. s. v., og denne Banskfelig-
hed havde man maattet fjerne ved Laan til dem, som man
ønskede at hjælpe ind i Foreningen, medens de daarligste og
upaalideligste Folk maatte blive udenfor den. Der var for-
øvrigt ved den omhandlede Forening, — der naturligvis gjorde
sine Indkjøb en gros, havde en fuldstændig asforteret Handel,

Brændevinshandel o. s. v., — det ejendommelige Forhold, at ikke blot den arbejdende Klasse, men hele Egnens Beboere toge Varer fra Foreningen, og Udbyttet deraf godstrevtes Foreningen, der derved havde en Extraintægt, som ikke enhver Forening kunde faa. Men, som sagt, den arbejdende Klasse stræbte at komme ind i Foreningen, om ikke for andet, saa fordi den derved fik en vis Betryggelse imod at komme i Gjældsforhold, thi i Foreningen maatte der naturligvis betales kontant hvad der forbrugtes. Sluttelig beklagede Taleren, at han ikke kunde meddele nærmere Oplysninger om Omsætningen, Avancen o. s. v., men han var saa sent blevet opmærksom paa, at dette Spørgsmaal vilde blive indledet paa nærværende Møde, at han ikke havde haft Lejlighed til at indhente saadanne Oplysninger.
